

Наукові перспективи
Видавнича група

Перспективи та інновації науки

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

СЕРІЯ "МЕДИЦИНА"

№8(54) 2025

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Християнська академія педагогічних наук України

Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва",
Центру дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 8(54) 2025

Київ – 2025

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Luhansk State Medical University

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

**All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of Spiritual and Moral
Education**

*with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv",
Nutrition Center of Natalia Kalinovska*

"Prospects and innovations of science"

(Series" Pedagogy ", Series" Psychology ", Series" Medicine ")

Issue № 8(54) 2025

Kiev – 2025

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-8\(54\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-8(54))

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»):
журнал. 2025. № 8(54) 2025. С. 2500

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021
№ 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023
№ 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222**

**Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з
державного управління» (Рішення від 18.08.2024, № 6/8-25)**

*Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії
Калиновської.*

*Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації
кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію,
механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку
медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та
місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.
Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.*

Голова редакційної колегії:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента
України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим
ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор
громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з
державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри
соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ,
Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені
І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО
«Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна - доктор медичних наук, професор, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григорівна — кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартенєва Ірина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна — доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович - доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташіца в Пілі (м. Піла, Польща)
9. Гвождєв Сильвія — кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Гетманенко Людмила Миколаївна - старша викладачка кафедри природничо-математичної освіти і технологій Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)

11. Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
12. Гречановська Олена Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету (Вінниця, Україна)
13. Гудзь Наталія Іванівна - доктор фармацевтичних наук, професор, ад'юкт кафедри фармації і екологічної хімії Опільського університету, доцент кафедри технологій ліків та біофармації Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (Львів, Україна)
14. Гуменикова Тамара Рудольфівна — доктор педагогічних наук, професор, директор Придніпурської філії Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
15. Дерстуганова Наталія Вікторівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету (Запоріжжя, Україна)
16. Долгова Олена Миколаївна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
17. Журавльова Лариса Петрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна)
18. Заячківська Оксана Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
19. Інжигевська Леся Анатоліївна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
20. Іванська Олена Михайлівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
21. Кардаш Оксана Любомирівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматики, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
22. Клімус Тереза Миколаївна - кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету "Львівська політехніка", завідувач сіхвського відділення денного догляду Львівського міського центру соціальних послуг "Джерело" (Львів, Україна)
23. Коваленко Олена Михайлівна - кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
24. Коваль Галина Миколаївна - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри мікробіології, вірусології, епідеміології з курсом інфекційних хвороб Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна)
25. Ковальчук Анна Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053 Психологія Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
26. Корильчук Неоніла Іванівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
27. Корнієнко Петро Сергійович - доктор юридичних наук, доцент, адвокат, заступник першого проректора по роботі з коледами, професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту (Київ, Україна)
28. Кравчук Володимир Миколайович, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
29. Кравчук Людмила Степанівна - кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», завідувач кафедрою фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» (Хмельницький, Україна)
30. Крайник Григорій Сергійович - кандидат юридичних наук, доцент, доцент Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, Україна)
31. Левков Анатолій Анатолійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна)
32. Лігоцький Анатолій Олексійович — доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна)
33. Лисенко Дмитро Андрійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Вінницького національного медичного університету (Вінниця, Україна)
34. Лич (Назарук) Оксана Миколаївна - доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
35. Макаренко Олександр Миколайович — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
36. Мальцев Дмитро Валерійович кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
37. Марушева Олександра Анатоліївна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університет Новітніх Технологій (м. Київ, Україна)
38. Мельник Володимир Степанович — доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна)
39. Мігенько Богдан Орестович – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
40. Мігенько Людмила Михайлівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
41. Мідельський Сергій Людвигович – професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан)
42. Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
43. Миргород-Карпова Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
44. Мочалов Юрій Олександрович - доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургічної стоматології та клінічних дисциплін ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
45. Нікульчев Микола Олександрович – доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри філософії НУ «ОМА» (Одеса, Одеська область, Україна)
46. Олійник Світлана Валентинівна - кандидат фармацевтичних наук, доцент, доцент кафедри аптечної технології ліків Національного фармацевтичного університету
47. Поимткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Яязюна НАПН України (Київ, Україна)
48. Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
49. Попель Оксана Василівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та іноземної філології Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)
50. Приходькіна Наталія Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
51. Прокоф'єва Марина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
52. Сирник Ярослав - доцент кафедри антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)
53. Трушкіна Наталія Валеріївна - кандидат економічних наук, член-кореспондент Академії економічних наук України, дійсний член Центру українсько-європейського наукового співробітництва, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України (Київ, Україна)
54. Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
55. Філіппова Лариса Валеріївна – доктор педагогічних наук, кандидат хімічних наук, доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри медичної біохімії та молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, (Київ, Україна)
56. Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
57. Чаусова Тетяна Володимирівна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
58. Черська Марія Сергіївна - доктор медичних наук, завідувачка консультативно-діагностичним відділенням Державної Установи «Інститут ендокринології та обміну речовин НАМН України» (Київ, Україна)
59. Чумак Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
60. Шевченко Валерія Георгіївна - кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургії #2 Одеського національного медичного університету (Одеса, Україна)
61. Яковичка Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

УДК 159.922.7: 159.923 : 316.356.2

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-8\(54\)-1435-1448](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-8(54)-1435-1448)

Кутішенко Валентина Петрівна кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології особистості та соціальних практик Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, тел.: (067) 966-61-52, <https://orcid.org/0000-0002-5597-705X>

Ставицька Світлана Олексіївна доктор психологічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та психології факультету управління персоналом, соціології та психології, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, тел.: (050) 44-077-45, <https://orcid.org/0000-0003-0800-0876>

Власенко Інна Анатоліївна кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології особистості та соціальних практик Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, тел.: (095) 463-30-88, <https://orcid.org/0000-0003-2562-3637>

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ БАЗОВИХ УЯВЛЕНЬ СТУДЕНТІВ ТА ЇХНІХ БАТЬКІВ ПРО СВІТ, ВИХОВАННЯ ТА ПОДРУЖНІ СТОСУНКИ

Анотація. У статті представлено порівняльний аналіз результатів емпіричного дослідження базових уявлень студентів та їхніх батьків про світ, виховання та подружні стосунки. Загалом, результати дослідження показали, що у системі базових уявлень про світ як у студентів, так і їхніх батьків найбільш вираженими є показники стійкої довіри до себе, особливо здатності до самоконтролю. Водночас виявлено суттєві відмінності: студенти більш схильні вірити в доброзичливість світу та доброту людей, тоді як у батьків ця віра значно ослаблена. Також студенти, на відміну від батьків, демонструють зневіру у справедливості світу.

Встановлено, що як студенти, так і їхні батьки мають спільні уявлення про найбільш значущі аспекти виховання дітей, зокрема, вважають, що найважливішими рисами для виховання у дітей є моральні якості, які допомагають їм успішно адаптуватися в суспільстві. Попри спільні тенденції, існують і значні відмінності: студенти в уявленнях про виховання дітей надають більшого значення розвитку впевненості у собі, самоповаги та ділових якостей, які сприяють досягненню успіху, тоді як батьки більше зосереджені на вихованні моральних рис і здатності долати життєві перешкоди.

Зроблено висновок, що уявлення про ідеального шлюбного партнера мають як гендерні, так і поколіннєві відмінності, хоча існують і певні спільні

орієнтири. Основні спільні тенденції полягають у тому, що представники обох поколінь і статей цінують певні однакові риси характеру, але їх пріоритетність змінюється. Наприклад, з віком зменшується значущість впевненості у собі як ідеальної риси партнера. Щодо гендерних відмінностей, жінки більше цінують добросердечність та чуйність у чоловіках, тоді як чоловіки схильні надавати більшої ваги домінантності та впевненості у собі, що свідчить про їхнє традиційне сприйняття ролі чоловіка в шлюбі. Цікаво, що у своїх уявленнях про ідеальну дружину жінки прагнуть до більшої домінантності, ніж очікують від них чоловіки.

Ключові слова: базові уявлення про світ, уявлення про власну гідність, доброзичливість світу, виховання, подружні стосунки, батьківство, наступність поколінь, гендерні і поколіннєві відмінності.

Kutishenko Valentina Petrivna Candidate of Psychological Sciences, Docent, Associate Professor of Department Personality Psychology and Social Practices, Faculty of Psychology, Social Work and Special Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, tel.: (067) 966-61-52, <https://orcid.org/0000-0002-5597-705X>

Stavytska Svitlana Oleksiivna Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor departments Pedagogy and Psychology, Faculty of Personnel Management, Sociology and Psychology, Vadym Hetman Kyiv National Economic University, Kyiv, tel.: (050) 440-77-45, <https://orcid.org/0000-0003-0800-0876>

Vlasenko Inna Anatoliivna Candidate of Psychological Sciences, Docent, Associate Professor of Department Personality Psychology and Social Practices, Faculty of Psychology, Social Work and Special Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, tel.: (095) 463-30-88, <https://orcid.org/0000-0003-2562-3637>

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE BASIC BELIEFS OF STUDENTS AND THEIR PARENTS ABOUT THE WORLD, UPBRINGING AND MARRIAGE RELATIONSHIPS

Abstract. The article presents a comparative analysis of the of an empirical study results of the basic beliefs of students and their parents about the world, upbringing and marital relations. In general, the results of the study drmonstrated that in the system of basic beliefs about the world both students and their parents have the most pronounced indicators of stable self-confidence, especially the ability to self-control. At the same time, significant differences were found among the groups. Students are more inclined to believe in benevolence of the world and kindness of people, while this belief is significantly weakened in parents. Also students unlike parents demonstrate disbelief in the justice of the world.

It was found that both students and their parents have common beliefs about the most important aspects of upbringing children, in particular, they believe that the most important traits to raise in children are moral qualities that help them successfully adapt in society. Despite common trends, there are also significant differences: students in their beliefs about upbringing children attach greater importance to the development of self-confidence, self-esteem and business qualities that contribute to success while parents are more focused on upbringing moral traits and the ability to overcome life obstacles.

It is concluded that the belief about an ideal marriage partner has both gender and generational differences, although there are some common guidelines among above mentioned groups. The main common trends are that representatives of both generations and genders value certain similar character traits, but their priority are changing. For example, with age, the importance of self-confidence as an ideal partner trait decreases. Regarding gender differences, women value kindness and sensitivity more in men, while men tend to attach greater importance to dominance and self-confidence, which indicates their traditional perception of the role of men in marriage. Interestingly, in their ideas about the ideal wife, women strive for greater dominance than men expect from them.

Keywords: basic beliefs about the world, beliefs about one's own dignity, benevolence of the world, upbringing, marital relations, parenthood, generational continuity, gender and generational differences.

Постановка проблеми. Вивчення основних аспектів світоглядної системи особистості стає надзвичайно важливим в умовах радикальних соціальних і політичних трансформацій, гіперінформатизації та загального стану невизначеності. Система уявлень і переконань, яка виконує роль психологічного базису особистості, в кризові періоди життя може стати як ресурсом для формування психологічної стійкості, так і перешкодою на шляху до неї. Аналіз фундаментальних уявлень людини про світ є важливим для пояснення її дій, прогнозування поведінкових стратегій в контексті адаптації до нових реалій та розробки ефективних методів її психологічної підтримки у цьому процесі.

Особливу значущість має порівняння уявлень між поколіннями про найбільш актуальні аспекти життя, зокрема подружні стосунки, виховання дітей та фундаментальні світоглядні орієнтири. Такий аналіз відкриває можливість прогнозувати як індивідуальну поведінку особистості, так і динаміку розвитку суспільства загалом. Отримані дані можуть слугувати корисним інструментом для оцінки сучасних викликів та стратегічного планування майбутніх напрямків суспільного розвитку. Таким чином, дослідження зазначеної тематики є не лише теоретично значущим для поглиблення розуміння світоглядного самовизначення представників різних поколінь, але й надзвичайно актуальним з огляду на його практичний потенціал у вирішенні сучасних соціальних та психологічних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологічне вивчення фундаментальних уявлень людини про світ та важливі сфери її буття виходить

за межі аналізу окремих конструкцій, заглиблюючись у сутність проблематики світогляду. Т. М. Титаренко вважає, що людина формує свій життєвий світ і навколишню реальність у відповідності до своєї внутрішньої дійсності. Саме її потреби, переконання та несвідомі імпульси впливають на те, під яким кутом вона сприймає зовнішній світ [1, с. 85].

Світоглядні проблеми, питання базових уявлень людини постійно перебували у фокусі дослідницького інтересу як представників релігійної думки, так і філософів. Зокрема, теолог Дж. Дж. Пауелл, поєднуючи гуманістичний підхід до особистості з елементами християнської філософії та теорії особистісного зростання, виокремив п'ять основних уявлень, які взаємопов'язані та формують цілісну картину світогляду особистості: уявлення про себе, яке є основою самосвідомості та самооцінки людини; уявлення про інших людей, загалом людську природу, що визначає особливості взаємодії та комунікації; уявлення про саме життя, яке дозволяє людині долати страхи, зокрема страх смерті; уявлення про Бога, що надає сенс та орієнтири в житті; уявлення про природу та світ, що відображає сприйняття людиною навколишнього середовища, її взаємозв'язок з природою [2].

В. В. Климчук, розглядає світогляд не лише як філософську, але і як психологічну категорію, та вказує на те, що психологічний підхід до проблеми був рідкісним у вітчизняній науці через ідеологічну заангажованість теми в минулому. Дослідник вважає, що світогляд, як складне системне утворення, містить упорядковані генералізовані уявлення особистості про закономірності та характеристики світу, суспільства, людського буття. Він також охоплює ключові життєві ставлення, позиції, переконання, ідеали та принципи, які формуються на основі цих уявлень [3]. Науковці аналізують світогляд із різних точок зору, розглядаючи його як багатовимірну психологічну реальність, фундаментальний чинник, який сприяє досягненню психологічної зрілості [4], як цілісну психологічну структуру, що охоплює екзистенційні, оціночні та прагматичні уявлення [5].

Вивчення базисних уявлень у психологічній науці зазвичай пов'язано з дослідженням когнітивної сфери особистості. Відповідно, найбільш фундаментальні дослідження з цієї проблематики здійснено у когнітивній психології та психотерапії.

Так, згідно з теорією Ронні Янов-Бульман, люди мають такі три базові уявлення або «базові переконання», які допомагають їм справлятися з повсякденним життям і надають відчуття стабільності та безпеки: уявлення про доброзичливість світу як переконання, що світ загалом є добрим і безпечним місцем, воно включає в себе віру в те, що люди переважно добрі та готові допомогти, що хороші речі трапляються частіше, ніж погані; віра в сенс світу як переконання, що події в житті відбуваються не випадково, а є частиною логічного, зрозумілого та справедливого порядку; віра у власну гідність як переконання, що людина сама по собі є цінною, доброю і заслуговує на любов і

щастя, що в свою чергу дозволяє відчувати самоповагу та віру у власні здібності. Коли ці базові переконання руйнуються внаслідок травми, людина може втратити відчуття безпеки, контролю та власної цінності, що призводить до психологічних страждань і потреби в адаптації до нової реальності [6].

Зігмунд Епштейн визначив чотири основні потреби, які, на його думку, лежать в основі особистісного сприйняття реальності: прагнення до позитивної самооцінки, максимізація задоволення й уникнення болю, бажання контролю та збереження цілісності своєї концептуальної системи, а також потреба у позитивних стосунках. Ці фундаментальні потреби, або "базові переконання", формують основу того, як людина сприймає, структурує та трактує власний життєвий досвід [7].

Різні аспекти світоглядної проблематики перебувають у центрі уваги сучасних досліджень, зокрема, увага науковців зосереджується на вивченні особливостей формування уявлень про світ, які суперечать науковим фактам, включаючи питання кліматичних змін, вакцинації та теорій змови [8]; дослідженні взаємозв'язків між індивідуальними і колективними переконаннями, що дозволило науковцям виокремити п'ять типів світогляду («локалізований», «ортодоксальний», «прагматичний», «винагороджувальний» і «спрямований на виживання»), які пояснюють, як люди адаптують свою поведінку до соціальних умов [9]; аналізі процесів конструювання людьми своїх уявлень про надприродне та релігійні вірування, незалежно від їхньої релігійної належності [10]; дослідженні впливу інформаційних технологій на формування світогляду [11]; вивченні впливу базових уявлень на формування індивідуального вектора цілеспрямованої активності особистості [12].

Метою статті є висвітлення результатів емпіричного дослідження особливостей базових уявлень студентів та їхніх батьків про світ, виховання та подружні стосунки. Мета конкретизується у таких завданнях: здійснити порівняльний аналіз особливостей базових уявлень студентів першого курсу та їхніх батьків; представити збіги та відмінності у системи їхніх уявлень.

Виклад основного матеріалу. Наше дослідження є продовженням комплексного вивчення різних аспектів світоглядної системи студентів та їхніх батьків. Результати першого етапу дослідження уже були висвітлені нами у попередній публікації [13]. На другому етапі дослідження до цільової аудиторії опитування увійшли 113 студентів першого курсу Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (вік –17-18 років) та така ж кількість їхніх батьків(вік 38-47р.). Етап збору емпіричних даних проводився після завершення студентами першого семестру навчання в університеті. Батьки брали участь в онлайн-опитуванні через платформу Google.

Оскільки предметом нашого дослідження є система базових уявлень студентів та їхніх батьків про ключові аспекти життя, нами був обраний такий інструментарій:

1. Методика вивчення фундаментальних припущень (базових переконань), розроблена Р. Янов-Булман. Вчена побудувала діагностичну методику з метою вивчення стійкості довіри людини до світу, інших людей і самої себе [6]. Нами

був використаний україномовний варіант методики (Г. В. Чайка, 2014). За допомогою цієї методики вимірюються такі вихідні показники: доброта світу, доброта людей, справедливість світу, контрольованість світу, випадковість у світі, цінність власного «Я», ступінь самоконтролю (контролю над подіями, що відбуваються), ступінь удачі, чи везіння. Ці показники (первинні категорії переконань) об'єднуються у три узагальнені індикатори: загальна доброта, загальна осмисленість, власна цінність, що відповідають трьом категоріям базових(фундаментальних) уявлень, як вони розуміються Р. Янов-Бульман: 1. Загальне уявлення щодо доброзичливості навколишнього світу, де оцінюється доброзичливість «свого» світу, що присутній навколо людини. 2. Загальне уявлення про те, що світ має сенс, він справедливий і контрольований або ж має місце випадковість. 3. Загальне уявлення про власну гідність, що передбачає глобальну оцінку людиною самої себе, власну цінність та зумовленість самоконтролем та везінням [14]. Для порівняння уявлень студентів та їхніх батьків про важливі для успішної подружньої взаємодії риси шлюбних партнерів нами була використана відомий тест Т. Лірі [15] у модифікації Ю. О. Решетняка і Г. С. Васильченка) [16]. Для з'ясування уявлень студентів та їхніх батьків щодо виховання дітей нами було проведено опитування, де респонденти повинні були назвати 5 ключових характеристик, які, на їхні переконання, батьки насамперед повинні виховувати у своїх дітей.

Порівняльні показники базових уявлень студентів та їхніх батьків представлені в Табл. 1.

Таблиці 1.

Порівняльні показники базових уявлень студентів та їхніх батьків за методикою Р. Янов-Бульман
(n-к-сть осіб, S-середні показники, R-ранги за ступенем вираженості показника)

Список категорій базових уявлень	Студенти (17-18 років) n=113		Батьки студентів (38-47 років) n=113	
	S	R	S	R
1. Загальне уявлення щодо доброзичливості навколишнього світу	3,7		3,5	
Прихильність світу	3,8	3	3,8	4
Доброта людей	3,6	5	3,3	8
2. Загальне уявлення про те, що світ має сенс	3,5		3,6	
Справедливість світу	3,3	7	3,5	7
Контрольованість світу	3,5	6	3,6	6
Випадковість як принцип розподілу подій, що відбуваються	3,7	4	3,7	5
3. Загальне уявлення про власну гідність	4		4,2	
Цінність власного «Я»	3,9	2	4,1	3
Ступінь самоконтролю (контролю над подіями, що відбуваються).	4,5	1	4,3	1
Ступінь удачі, чи везіння	3,6	5	4,2	2

Аналіз результатів дослідження дозволив виявити схожі тенденції серед студентів і їхніх батьків, зокрема, у системі базових уявлень найбільш вираженими є показники стійкої довіри до себе. Так, «Загальне уявлення про власну гідність», що розраховується як середнє арифметичне між показниками «Цінності власного «Я», «Самоконтролю» та «Везіння», як у студентів (4.0), так і у батьків (4.2), посідає домінуючу позицію серед трьох фундаментальних уявлень. У батьків найвищі показники за складовими цього блоку відзначалися у сфері віри в самоконтроль (4,3) (віра у везіння – 4,2, цінність власного «Я» – 4,1). У студентів також найбільш вираженою є віра у самоконтроль (4,5), потім цінність власного Я (3,9). Водночас на третьому ранговому місці у студентів розташовується переконання у прихильності світу (3,8), яке входить до складу іншого фундаментального припущення «Загального уявлення про доброзичливість навколишнього світу». Останнє визначається як середнє арифметичне між показниками «Прихильності світу» та «Доброти людей». Загальна віра у доброзичливість навколишнього світу більш притаманна молоді (середній показник 3,7 проти 3,5 у їхніх батьків). Найпомітнішими відмінностями у цьому аспекті є те, що студенти більше схильні вірити в доброту людей (3,6), тоді як у їхніх батьків ця віра зазнає руйнації, адже показник 3,3 виходить за межі норми (середній показник – 3,5). Відмінність була також встановлена у блоці фундаментальних припущень «Загальне уявлення про те, що світ має сенс», зокрема, студенти демонструють зневіру у справедливості світу (3,3), тоді як цей показник у батьків знаходиться в межах норми (3,5). Встановлені відмінності є статистично значущі на рівні $p < 0.05$.

Цікаво було встановити, чи існують розбіжності в уявленнях студентів та їхніх батьків щодо виховання підростаючого покоління (див.Табл.2) Респонденти повинні були назвати 5 ключових характеристик, які, на їхні переконання, батьки насамперед повинні виховувати у своїх дітей. Всі відповіді респондентів ми об'єднали в чотири категорії: 1) моральні характеристики особистості, які важливі для успішної адаптації в соціальному середовищі (доброта, гуманність, повага до інших, доброзичливість, комунікабельність, чесність, порядність тощо); 2) ділові та вольові характеристики особистості, що сприяють досягненню нею успіху в різних сферах життя (старанність, працьовитість, самоорганізованість, відповідальність, цілеспрямованість тощо); 3) характеристики, що визначають ставлення особистості до себе, сприйняття себе суб'єктом, здатним відстоювати власну реальність, бути творцем власного життя (почуття гідності, впевненість в собі, самоповага, вміння постояти за себе, критичність мислення, креативність, прагнення до саморозвитку, внутрішня вмотивованість тощо); 4) здатність долати перешкоди (сміливість, емоційна стійкість, витривалість, почуття гумору, позитивне сприйняття світу, обачність тощо).

Таблиці 2.

Узагальнені результати опитування щодо уявлень студентів та їхніх батьків про виховні ідеали

Батьки	%	Студенти	%
Моральні характеристики особистості, що визначають адаптацію в соціальному середовищі			
	55,3		41,6
доброта, щедрість	17,1	доброта, щедрість	8,1
повага до інших, доброзичливість, комунікабельність, щирість, гнучкість у спілкуванні, вірність	15,5	толерантність, повага до інших, комунікабельність, гнучкість, щирість, відкритість	17,4
чесність, порядність	13,8	чесність, етичність	8,7
вміння прощати, співчувати, гуманізм	8,9	чуйність, емпатія, гуманність	7,4
Ділові та вольові характеристики особистості, що сприяють успіху в різних сферах життя			
	16,3		20,1
старанність, працьовитість, дисциплінованість	3,3	дисциплінованість, організованість	6
відповідальність	3,3	відповідальність	12,1
цілеспрямованість, наполегливість	9,7	цілеспрямованість, наполегливість	2
Характеристики особистості, що визначають ставлення до себе як до суб'єкта, здатного будувати індивідуальну траєкторію власного життя			
	17,0		32,2
почуття гідності, впевненість у собі	9,8	почуття гідності, впевненість у собі, самоповага	10,7
вміння постояти за себе, самоповага			
критичність мислення, креативність	3,2	критичне мислення, власна думка	9,4
		небайдужість, любов до розвитку	4
		здатність захоплюватися,	
самостійність	4	самостійність	8,1
Характеристики особистості, що зумовлюють її здатність долати перешкоди			
	11,4		6,1
сміливість, емоційна стійкість, уміння протистояти труднощам	5,7	сміливість, стійкість до труднощів, витривалість	4,7
почуття гумору, оптимізм, позитивне сприйняття світу	3,9		
обачність	1,8	обачність	1,4

Аналіз отриманих результатів дозволяє стверджувати, що як у студентів, так і їхніх батьків спостерігаються спільні тенденції у визначенні важливих характеристик, які варто виховувати у дітей. Так, серед рис, які вони вважають необхідно виховувати у дітей найбільше увагу приділяють моральним рисам особистості, потім характеристики, що визначають ставлення особистості до себе, сприйняття себе суб'єктом, здатним відстоювати власну реальність, бути творцем власного життя, далі – ділові та вольові характеристики, що сприяють досягненню успіху в різних сферах життя і нарешті здатність особистості долати перешкоди. Однак, спостерігаються і відмінності. У порівнянні із батьками

студенти більше зацікавлені у формуванні у майбутнього покоління характеристик, що визначають ставлення особистості до себе, здатність відстоювати власну реальність, бути творцем власного життя (32,2% проти 17,0% у батьків) та ділових і вольових характеристик, що сприяють досягненню успішності у різних сферах (20,1% проти 16,3% у батьків). Водночас вони менше зосереджені на формуванні моральних рис (41,6 % проти 55,3% у дорослих) та здатності долати перешкоди (6,1% проти 11,4% у батьків). До того ж у відповідях батьків значно ширше представлено спектр характеристик, пов'язаних із здатністю долати перешкоди, ніж у їхніх дітей, напевно, в силу наявності у них такого життєвого досвіду, а у відповідях студентів більш широко представлені характеристики, які пов'язані із формуванням поваги до себе.

Наступним аспектом було порівняння уявлень студентів та їхніх батьків про важливі для успішної подружньої взаємодії риси шлюбних партнерів. Для розв'язання визначеного завдання використовувався тест Т. Лірі (модифікація Ю. О. Решетняка і Г. С. Васильченка).

Аналіз результатів дослідження дозволяє зробити висновки, що уявлення про важливі риси шлюбних партнерів різняться як за статтю, так і за поколіннями.

Таблиця 3.

**Образ ідеальної чоловіка в уявленнях молоді та представників
старшого покоління**

R	Дівчата (вік 17-18 років)	R	Жінки (вік 38-47р.).	R	Юнаки (вік 17-18 років)	R	Чоловіки (вік 38-47р.)
1	добросердечність	1	добросердечність	1	впевненість в собі	1	домінантність
2	домінантність	2	чуйність,	2	чуйність	2	чуйність
3	чуйність	3	домінантність	3	домінантність	3	впевненість в собі
4	довірливість	4	довірливість	4	вимогливість	4	вимогливість
5	впевненість у собі	5	вимогливість	5	добросердечність	5	добросердечність

Так, дівчата наділяють портрет ідеального чоловіка такими рисами: добросердечність, домінантність, чуйність, довірливість та впевненість у собі (риса перераховані у порядку зменшення їх значущості). Для жінок старшого покоління важливими залишаються такі риси: добросердечність, чуйність, домінантність, довірливість, вимогливість. Отже, нам вдалося встановити спільні тенденції: як дівчата, так і жінки надають великого значення добросердечності, що свідчить про спільне бажання бачити у партнері турботу та емпатію. Також для них важливі чуйність, домінантність, довірливість. Однак, відмінності полягають у тому, що для старших жінок більшу значущість у

подружніх стосунках має чуйність партнера (для дівчат – домінантність) та серед бажаних рис ідеального чоловіка у старших жінок з'являється вимогливість, яку не називають дівчата, при цьому впевненість партнера у собі з віком втрачає значення. Це може вказувати на більшу практичність та досвідченість у поглядах матерів.

Юнаки та їхні батьки називають однакові риси ідеального чоловіка для подружнього життя: домінантність, чуйність, впевненість у собі, вимогливість, добросердечність. Відмінності полягають лише в тому, що для юнаків більш значущою є впевненість в собі, а для їхніх батьків – домінантність.

Якщо ми порівняємо відмінності у поглядах на ідеального чоловіка за статтю, то студентки, як і їхні мами, на перше місце ставлять добросердечність, що свідчить про їхнє бажання бачити у партнері турботу та емпатію. Юнаки та їхні батьки ж на перше місце ставлять впевненість в собі (юнаки)/домінантність (батьки), що може вказувати на їхнє традиційне сприйняття чоловіка як лідера у подружніх взаєминах. Цікаво, що чуйність є важливою рисою ідеального чоловіка (друге місце в ієрархії) як для дорослих жінок, так і чоловіків та юнаків. Повністю співпадають позиції у жінок та юнаків і щодо значущості домінантності (третє місце). Істотні міжстатеві відмінності полягають у тому, що як жінки, так і дівчата цінують в ідеальному чоловіку довірливість, а у чоловіків ця риса не представлена, а також те, що добросердечність у жінок та дівчат посідає першу позицію, а у чоловіків п'яту. Слід також відмітити, що дівчата більше налаштовані на домінантного, впевненого в собі партнера, ніж старші жінки, що потребує додаткового вивчення.

Щодо уявлень юнаків про ідеальну дружину, то вони цінують у партнершах чуйність, поступливість, впевненість у собі, довірливість та добросердечність (рис перераховані у порядку зменшення їх значущості). Для старших чоловіків більшу значущість, порівняно з юнаками, мають добросердечність та домінантність жінки. Дівчата ж, визначаючи портрет ідеальної дружини, наділяють її такими рисами: чуйність, домінантність, довірливість, впевненість у собі, добросердечність (рис перераховані у порядку зменшення їх значущості). Для старших жінок, порівняно з дівчатами, більш значущими є впевненість в собі та з'являється в переліку така характеристика як поступливість. Поступливість не є значущою для дівчат, однак високо цінується юнаками та старшими чоловіками (посідає друге рангове місце).

Таблиця 4.

**Образ ідеальної дружини в уявленнях молоді та представників
старшого покоління**

R	Дівчата (вік 17-18 років)	R	Жінки (вік 38-47р.).	R	Юнаки (вік 17-18 років)	R	Чоловіки (вік 38-47р.)
1	чуйність	1	чуйність	1	чуйність	1	чуйність
2	домінантність	2	домінантність	2	поступливість	2	поступливість
3	довірливість	3	впевненість у собі	3	впевненість в собі	3	добросердечність
4	впевненість у собі	4	довірливість	4	довірливість	4	домінантність
5	добросердечність	5	поступливість	5	добросердечність	5	довірливість

Спільною тенденцією для всіх категорій досліджуваних є те, що чуйність стає ключовою характеристикою образу ідеальної дружини. Також цікаво, що домінантність з'являється у переліках майже всіх категорій досліджуваних (окрім юнаків), хоча жінки та дівчата надають їй більшого значення (друге рангове місце). Впевненість у собі є значущою для всіх, окрім дорослих чоловіків, для яких вона втрачає цінність.

Висновки

Загалом, результати дослідження базових уявлень про світ показали, що і студенти, і їхні батьки мають високий рівень самодовіри, особливо у здатності до самоконтролю. Водночас виявлено суттєві відмінності у системі базових уявлень студентів та їхніх батьків про світ: студенти більш схильні вірити в його доброзичливість та доброту людей, тоді як у батьків ця віра значно ослаблена. Також студенти, на відміну від батьків, демонструють зневіру у справедливості світу.

Як студенти, так і їхні батьки вважають, що найважливішим, що потрібно виховувати у дітей є моральні якості, які допомагатимуть їм успішно адаптуватися в суспільстві. Попри спільні тенденції, існують і значні відмінності: студенти надають більшого значення розвитку впевненості у собі, самоповаги та ділових якостей, які сприяють досягненню успіху, тоді як батьки більше зосереджені на вихованні моральних рис і здатності долати життєві перешкоди, що, ймовірно, пов'язано з їхнім життєвим досвідом.

Дослідження демонструє, що уявлення про ідеального шлюбного партнера мають як гендерні, так і поколіннєві відмінності, хоча існують і певні спільні орієнтири. Так, щодо уявлень про ідеальну дружину, старші чоловіки надають більшу важливість добросердечності та домінантності жінки, хоча для юнаків ці якості менш значущі. У свою чергу, юнаки цінують впевненість у собі, яка втрачає вагу для зрілих чоловіків. Для старших жінок, у порівнянні з молодими дівчатами, в уявленні про ідеальну дружину більш значуще місце посідає впевненість у собі, а також додається характеристика поступливості, яка не має

істотного значення для дівчат. Найбільші розбіжності у сприйнятті образу ідеального чоловіка між поколіннями спостерігаються серед жінок. Юнаки та дорослі чоловіки мають більш схожі погляди на цю тему, хоча для старших чоловіків більш важливою рисою є домінантність. У свою чергу, для зрілих жінок у порівнянні з молодими дівчатами чуйність партнера набуває більшої ваги у стосунках, тоді як домінантність зменшує свою значущість. Крім того, серед бажаних рис ідеального чоловіка у жінок старшого віку з'являється вимогливість, яка не згадується молодшими дівчатами. Водночас з віком упевненість партнера у собі поступово втрачає своє значення як для дорослих жінок, так і для чоловіків.

Відмінності за статтю у поглядах на ідеального чоловіка, полягають у тому, що жінки більше зорієнтовані на добросердечність партнера, частіше шукають емоційну підтримку та тепло, тоді як чоловіки переоцінюють значимість для успішного шлюбу таких якостей, як домінантність та впевненість у собі. Водночас у поглядах на ідеальну дружину жінки прагнуть проявляти більше домінантності та впевненості в собі, ніж фактично очікують цього від них чоловіки. Особливої уваги заслуговує і той аспект, що як юнаки, так і старші чоловіки прагнуть довірливості з боку дружини, проте не надають такого ж значення цій рисі для самих себе.

Дослідження розкриває загальні особливості базових уявлень різних за віком груп людей про світ, виховання та подружні стосунки, однак не розкриває причини виявлених відмінностей. Подальші перспективи дослідження вбачаємо у вивченні чинників, які впливають на формування різних аспектів світогляду людини з акцентом на роль батьківських стратегій виховання у цьому процесі.

Література:

1. Життєвий світ і психологічна безпека людини в умовах суспільних змін. Реферативний опис роботи / М. М. Слюсаревський, Л. А. Найдьонова, Т. М. Титаренко, В. О. Татенко, П. П. Горностай, О. М. Кочубейник, Б. П. Лазоренко. Київ : Талком, 2020. 318 с.
2. Jones J. Powell. Why Am I Afraid to Tell You Who I Am? Argus Communications. 1969. 144 p.
3. Климчук В. В. Психологічний аналіз категорії «світогляд особистості». *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2012. (41). С.108-115.
4. Лановенко І. В. Роль світогляду в формуванні психологічної зрілості особистості. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки*. 2015. (14). С. 164–168.
5. Koltko-Rivera M. E. The Psychology of Worldviews: A Systematic Review and a Proposal for a More Integrated and Comprehensive Perspective. *Review of General Psychology*. 2004. 8 (1). P. 3-58.
6. Janoff-Bulman R. Shattered assumption: Towards a new psychology of trauma. New York: Free Press, 1992. 145 p.
7. Epstein S. Cognitive-Experiential Theory: An Integrative Theory of Personality. Oxford University Press, 2014. 384 p.

8. Lewandowsky S., Pilditch T., & Walker M. Worldview-motivated rejection of science and the norms of science. *Thinking & Reasoning*. 2021. 27(4). P. 517-542. <https://doi.org/10.1080/13546783.2021.1969299>
9. Sammut G., Mannarini T., & Voci A. Worldviews and the role of social values that underlie them. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 2023. 53(1). P. 74-95. <https://doi.org/10.1111/jtsb.12351>
10. Taves A., Asprem E., & Ihm E. Psychology, Meaning Making and the Study of Worldviews: Beyond Religion and Non-Religion. *Religion, Brain & Behavior*. 2018. 8(1). P.1-22. <https://doi.org/10.1080/2153599X.2016.1264354>
11. Апасова О. П. Соціокультурні чинники формування світогляду особистості в умовах інформаційного суспільства. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Психологія*. 2017. (65). С. 51–57.
12. Лебідь Н. К. Бреус. Ю. В. Базисні переконання як індивідуальний вектор цілеспрямованої активності особистості. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_5_40. (дата звернення (19.07.2025)).
13. Кутішенко В. П., Власенко І. А., Вінник Н. Д. Психологічний аналіз ціннісних розбіжностей та збігів у системі «Батьки-діти». *Електронний навчальний журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2025. № 7(53) . С.1394-1405.
14. Чайка Г. В. Український переклад методики вивчення фундаментальних припущень Р. Янов-Бульман. *Актуальні проблеми психології: Психологія особистості. Психологічна допомога*. 2014. Т. 12. Вип. 40. С. 231–245.
15. Leary T. Interpersonal Diagnosis of Personality: A functional theory and methodology for personality evaluation. Ronald Press Company: New York, 1957. 358 p.
16. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. К.: Педагогічна думка, 2016. 219 с.

References:

1. Sliusarevskiy, M. M., Naidonova, L. A., Tytarenko, T. M. Tatenko, V. O., Hornostai, P. P., Kochubeinyk, O. M., & Lazorenko, B. P. (2020). *Zhyttievyyi svit i psykholohichna bezpeka liudyny v umovakh suspilnykh zmin [The living environment and psychological security of individuals in conditions of social change]. Referatyvnyi opys roboty* Kyiv : Talkom [in Ukrainian].
2. Jones, J. Powell. (1969). Why Am I Afraid to Tell You Who I Am? Argus Communications [In English].
3. Klymchuk, V. V. (2012). Psykholohichniy analiz katehorii «svitohliad osobystosti». [Psychological analysis of the category “personal worldview”]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Psykholohiia – Bulletin of the H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Psychology*, (41), 108-115 [in Ukrainian].
4. Lanovenko, I. V. (2015). Rol svitohliadu v formuvanni psykholohichnoi zrilosti osobystosti [The role of worldview in the formation of psychological maturity of personality]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Psykholohichni nauky – Scientific Bulletin of Mykolaiv National University named after V. O. Sukhomlynsky. Psychological Sciences*, (14), 164–168 [in Ukrainian].
5. Koltko-Rivera, M. E. (2004). The Psychology of Worldviews: A Systematic Review and a Proposal for a More Integrated and Comprehensive Perspective. *Review of General Psychology*, 8 (1), 3-58. [In English].
6. Janoff-Bulman, R. (1992). Shattered assumption: Towards a new psychology of trauma. New York: Free Press [In English].
7. Epstein, S. (2014). Cognitive-Experiential Theory: An Integrative Theory of Personality. Oxford University Press [In English].

8. Lewandowsky, S., Pilditch, T., & Walker, M. (2021). Worldview-motivated rejection of science and the norms of science. *Thinking & Reasoning*, 27(4), 517-542 <https://doi.org/10.1080/13546783.2021.1969299> [In English].
9. Sammut, G., Mannarini, T., & Voci, A. (2023). Worldviews and the role of social values that underlie them. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 53(1), 74-95 <https://doi.org/10.1111/jtsb.12351> [In English].
10. Taves, A., Asprem, E., & Ihm, E. (2018). Psychology, Meaning Making and the Study of Worldviews: Beyond Religion and Non-Religion. *Religion, Brain & Behavior*, 8(1), 1-22 <https://doi.org/10.1080/2153599X.2016.1264354> [In English].
11. Apasova, O. P. (2017). Sotsiokulturni chynnyky formuvannia svitohliadu osobystosti v umovakh informatsiinoho suspilstva [Sociocultural factors shaping personal worldview in the information society]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina – Psykholohiia Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Psychology*, (65), 51–57 [in Ukrainian].
12. Lebid, N. K., Breus, Yu. V. (2013). Bazysni perekonannia yak individualnyi vektor tsilespryamovanoi aktyvnosti osobystosti [Basic convictions as individual vector of the purposeful activity of personality]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy – Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Vyp. 5*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_5_40. (data zvernennia (19.07.2025)). [in Ukrainian].
13. Kutishenko, V. P., Vlasenko, I. A., Vinnyk, N. D. (2025). Psykholohichniy analiz tsinnisnykh rozbizhnosti ta zbihiv u systemi «Batky-dity» [Psychological analysis of value differences and similarities in the parent-child system]. *Elektronnyi navchalnyi zhurnal «Perspektyvy ta innovatsii nauky» (Serii «Pedagogika», Serii «Psykholohiia», Serii «Medytsyna») – Psychological analysis of value differences and similarities in the parent-child system. Electronic educational journal 'Prospects and Innovations in Science' (Series 'Pedagogy', Series 'Psychology', Series 'Medicine')*, 7(53), 1394-1405 [in Ukrainian].
14. Chaika, H. V. (2014). Ukrainskyi pereklad metodyky vyvchennia fundamentalnykh prypushchen R. Yanov-Bulman [Ukrainian translation of R. Janoff-Bulman's fundamental assumptions scale]. *Aktualni problemy psykholohii: Psykholohiia osobystosti. Psykholohichna dopomoha – Current issues in psychology: Personality psychology. Psychological assistance*, 12, 40, 231–245 [in Ukrainian].
15. Leary, T. (1957). Interpersonal Diagnosis of Personality: A functional theory and methodology for personality evaluation. Ronald Press Company: New York [In English].
16. Zlyvkov, V.L., Lukomska, S.O., Fedan, O.V. (2016). *Psykhodiahnostyka osobystosti u kryzovykh zhyttievykh sytuatsiiakh [Psychological diagnosis of personality in crisis situations]*. K.: Pedagogichna dumka [in Ukrainian].